

Sygn. akt IX Ca 919/15

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2016 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Agnieszka Żegarska SO Beata Grzybek
Protokolant:	sekr. sądowy Ewelina Gryń

po rozpoznaniu w dniu 9 marca 2016 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z wniosku W. P.

z udziałem T. F. i H. K.

o stwierdzenie nabycia spadku po E. M.

na skutek apelacji wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Rejonowego

w Bartoszycach VI Zamiejscowego Wydziału Cywilnego z siedzibą w Lidzbarku Warmińskim z dnia 23 kwietnia 2015 r., sygn. akt VI Ns 169/14,

p o s t a n a w i a :

I. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie I w ten sposób, że stwierdzić, iż spadek po E. M., zmarłym 9 kwietnia 2014 r. w L., ostatnio stale zamieszkałym w L. na podstawie ustawy nabyły: żona T. F., córka F. i H., córka H. K., córka E. i J. oraz córka W. P., córka E. i J. po 1/3 części każda z nich,

II. stwierdzić, że wnioskodawczynie i uczestniczki koszty postępowania odwoławczego ponoszą każda w zakresie związanym ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt IX Ca 919/15

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie W. P. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcy E. M., zmarłym 9 kwietnia 2014r. w L., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 7 października 2010r., sporządzonego przed notariuszem A. M. w jej Kancelarii Notarialnej w L., za numerem (...)2010r., na rzecz wnioskodawczynie w całości oraz zasądzenia od uczestniczki postępowania kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wnioskodawczyni wskazała, że spadkodawca był jej ojcem. Jego krąg spadkobierców ustawowych tworzą : córka W. P., córka H. K. oraz żona T. F..

Uczestniczka H. K. przychyliła się do stanowiska wnioskodawczyni.

Uczestniczka T. F. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcy E. M. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 marca 2012 r., sporządzonego przed notariuszem A. M. w jej Kancelarii Notarialnej w L. za numerem (...)2012r. na jej rzecz w całości i zasądzenia od wnioskodawczyni kosztów postępowania według norm przepisanych .

Postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2015 r. Sąd Rejonowy w Bartoszycach VI Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w Lidzbarku Warmińskim stwierdził, że spadek po spadkodawcy E. M., synu K. i B., zmarłym 9 kwietnia 2014 r, ostatnio stale zamieszkałym w L., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 marca 2012 r. nabyła uczestniczka postępowania T. F. z domu L., córka F. i H. w całości. Orzekł, że koszty postępowania wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą każdy stosownie do swego udziału w sprawie. Nakazał pobrać od wnioskodawczyni i uczestniczek postępowania na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Bartoszycach) kwotę po 352,92 zł od każdej z nich tytułem zwrotu wydatków wyłożonych tymczasowo na poczet przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych.

Sąd Rejonowy ustalił, że E. M., syn K. i B. z domu D. zmarł 9 kwietnia 2014r. w L., ostatnio stale zamieszkiwał w L.. W chwili śmierci był żonaty z T. F. z domu L., córką F. i H.. Jego pierwszą żoną była J. M. z domu K., która zmarła 9 czerwca 2010 r. w L.. Z małżeństwa z J. M. spadkodawca miał dwoje dzieci tj. wnioskodawczynię W. P. i uczestniczkę H. K.. Z małżeństwa z uczestniczką T. F. spadkodawca dzieci nie pozostawił. Nie miał dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych. Nikt z kręgu spadkobierców ustawowych E. M. nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. Postępowanie prowadzone w niniejszej sprawie jest pierwszym postępowaniem o stwierdzenie nabycia praw do spadku po E. M.. Jego spadkobiercy nie uzyskali poświadczenia dziedziczenia po jego osobie przed notariuszem.

Jak ustalił Sąd Rejonowy spadkodawca sporządził dwa testamenty, oba sporządzone w formie aktu notarialnego przed notariuszem A. M., w jej Kancelarii Notarialnej w L.. Pierwszy z nich sporządzony został za numerem (...)2010 dnia 07.10.2010r. na rzecz wnioskodawczyni. Drugi natomiast sporządzony został za numerem (...)2012 dnia 02.03.2012r. Spadkodawca w treści testamentu notarialnego z dnia 02.03.2012r. oświadczył, że odwołuje w całości swój testament z dnia 7 października 2010r., sporządzony za numerem A (...) i wydziedzicza: córkę W. P., córkę H. K., wnuka Z. P., wnuczkę M. nazwisko rodowe R. (M. R.), wnuczkę M. nazwisko rodowe K. (L. K.), wnuczkę J. nazwisko rodowe K. (M. C.), ponieważ nie interesują się nim i nie opiekują się nim. Także w dniu 2 marca 2012r. spadkodawca darował na podstawie umowy zawartej w formie aktu notarialnego sporządzonego przed Notariuszem A. M. za numerem A (...) uczestniczce T. F. prawo własności lokalu mieszkalnego numer (...), położonego w L. przy ul. (...).

Z dalszych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że w dacie sporządzenia obu aktów notarialnych dotyczących uczestniczki T. F. spadkodawca miał niespełna 91 lat. Kilka miesięcy wcześniej tj. 30 grudnia 2011 r. spadkodawca ożenił się z uczestniczką T. F.. T. F. wraz ze swoim pierwszym mężem była od lat znana spadkodawcy, ponieważ mieszkała ona w lokalu mieszkalnym znajdującym się na tej samej klatce schodowej, co spadkodawca z pierwszą żoną, oba małżeństwa mieszkały po sąsiedzku. Nie była ona osobą, która pojawiła się w życiu spadkodawcy nagle. Spadkodawca czuł się osamotniony, był już osobą małosamodzielną, wymagającą opieki i zaproponował T. F. małżeństwo. T. F. sprawowała należytą opiekę nad swoim drugim mężem. Warunki bytowe w jakich pozostawał spadkodawca na wniosek jego córek były przedmiotem kontroli ze strony Kierownika Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w L.. Kiedy spadkodawca przebywał w szpitalach na leczeniu, jako osobę do kontaktu z rodziną wskazywał żonę, T. F.. Obie córki zmarłego, szczególnie wnioskodawczyni nie zaakceptowały decyzji ojca o związaniu się z inną kobietą i praktycznie zerwały z nim kontakty, nie były na jego ślubie, nie akceptowały jego „nowej„ żony. Uczestniczka H. K. nie uczestniczyła w pogrzebie ojca tłumacząc swoją absencję koniecznością sprawowania opieki nad wnuczką w P..

W 2013 r. spadkodawca zachorował na ostrą pozanerkową niewydolność nerek, był dializowany na oddziale nefrologicznym ze stacją dializ Szpitala (...) w B., miał guza prostaty, guza nerki lewej. Cierpiał także na przewlekłą niewydolność krążenia, utrwalone migotanie przedsionków.

W marcu 2014r. spadkodawca przebywał w Szpitalu (...) w L. na oddziale wewnętrznym z rozpoznaniem: nadmiernej utraty płynów, wyniszczenia z niedożywienia, zakażenia układu moczowego, migotania i trzepotania przedsionków.

Jak ustalił Sąd Rejonowy na podstawie opinii biegłych spadkodawca w dacie sporządzenia testamentu z dnia 2 marca 2012r. nie cierpiał na ilościowe lub jakościowe zaburzenia świadomości, czy też zaburzenia psychotyczne, w tym urojenia, halucynacje czy inne istotne zakłócenia czynności psychicznych, które by mu uniemożliwiały zdolność do testowania. Jednocześnie biegli zaznaczyli, że analizując sytuację osobistą spadkodawcy, w tym zależność od osób, które sprawowały nad nim opiekę, jego wiek, występujące u niego choroby osłabiające jego aktywność i siłę woli nie był w stanie przeciwstawić się ewentualnym naciskom i sugestiom osób trzecich pod których opieką się znajdował.

W ocenie Sądu Rejonowego wnioski co do zasady zasługiwały na uwzględnienie z tym, że orzeczenie kończące postępowanie w sprawie w jego punkcie I. zostało wydane wadliwe, a dziedziczenie po spadkodawcy winno nastąpić nie w porządku dziedziczenia testamentowego, lecz ustawowego na rzecz żony i córek zmarłego. Spadkodawca odwołał bowiem testament sporządzony w dniu 7 października 2010 r. i nie powołał nikogo do dziedziczenia. Wydziedziczył również córkę W. P., córkę H. K., wnuka Z. P., wnuczkę M. nazwisko rodowe R. (M. R.), wnuczkę M. nazwisko rodowe K. (L. K.), wnuczkę J. nazwisko rodowe K. (M. C.), co oznacza pozbawienie tych osób prawa do zachowku – zgodnie z art. 1008 k.c. Postępowanie dowodowe nie wykazało przy tym by rozporządzenie to nie było ważne. Z tego względu z mocy ustawy na podstawie ustawy spadek powinny nabyć: żona T. F. i córki W. P. i H. K. w 1/3 części każda z nich.

W apelacji od powyższego postanowienia wnioskodawczynie domagała się jego uchylecia, gdyż treść postanowienia jest sprzeczna i niezrozumiała. W uzasadnieniu zarzuciła, że nie wiadomo na jakiej podstawie i kto dziedziczy po zmarłym E. M., czy wnioskodawczynie oraz jej siostra i ich dzieci zostały wydziedziczone.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Spadkodawca E. M. sporządził dwa testamenty: z dnia 7 października 2010 r., w którym do całości spadku powołał córkę W. P.. Natomiast w drugim testamencie z dnia 2 marca 2012 r. wnioskodawca odwołał pierwszy testament i zawarł oświadczenie o wydziedziczeniu części spadkobierców ustawowych. W apelacji wnioskodawczynie nie kwestionowała już ważności testamentu z 2 marca 2012r., w tej sytuacji ustalenia Sądu Rejonowego w tej kwestii należy uznać za prawidłowe i wiążące.

Powyższe oznacza, że testator nie powołał ostatecznie żadnego spadkobiercy na podstawie testamentu. W tej sytuacji zasady dziedziczenia określa ustawa. Zgodnie z art. 931 § 1 k.p.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. W niniejszej sprawie do kręgu spadkobierców ustawowych E. M. należą żona T. F. oraz córki W. P. i H. K., których udziały w spadku wynoszą po 1/3 części każdej z nich.

Natomiast istotną w niniejszej sprawie pozostawała kwestia interpretacji zapisu dotyczącego wydziedziczenia określonych spadkobierców, zawartego w testamencie z dnia 2 marca 2012 r.

Wbrew pogładowi Sądu Rejonowego rozstrzygającego niniejszą sprawę wydziedziczenie polega nie tylko na pozbawieniu prawa do zachowku, ale również zdolności dziedziczenia po tym spadkodawcy.

W orzecznictwie i piśmiennictwie utrwalone jest stanowisko co do skutków prawnych wydziedziczenia. Wydziedziczony nie tylko traci uprawnienie do zachowku (art. 991 § 1 k.c.), ale także nie może uzyskać przymiotu

spadkobiercy ustawowego (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1971 r., II CZP 24/71, z dnia 10 kwietnia 1975 r., III CZP 14/75, z dnia 3 grudnia 2015 r., III CZP 85/15). Instytucja wydziedziczenia jest praktycznie tożsama z instytucją niegodności. Obie mają na celu wyeliminowanie z kręgu spadkobierców osób, które dopuściły się niewłaściwego zachowania względem spadkodawcy. Zasadnicza różnica polega na tym, że wydziedziczenie następuje wyłącznie przez oświadczenie woli spadkodawcy, zaś niegodność dziedziczenia wynika z przepisów ustawy i może być stwierdzona wyłącznie orzeczeniem sądu. Sytuacja prawna wydziedziczonego pozbawionego statusu spadkobiercy ustawowego podobna jest do sytuacji osoby, która nie dożyła chwili otwarcia spadku.

Z istoty konstrukcji wydziedziczenia wynika, że w celu wydziedziczenia spadkodawca musi złożyć stosowne oświadczenie woli w formie testamentu. W granicach przyznanej spadkodawcy wolności testowania może on nie tylko wyłączyć spadkobierców ustawowych od dziedziczenia, ale również, albo tylko, pozbawić ich zachowku. Wymogiem skuteczności wydziedziczenia jest wyraźnie wyjawienie takiego zamiaru przez spadkodawcę w stosunku do określonej osoby.

Dokonując zatem wykładni oświadczenia woli spadkodawcy złożonego w testamencie z dnia 2 marca 2012r. należy podkreślić, że zamiarem spadkodawcy było wydziedziczenie wskazanych w nich osób rozumiane jako pozbawienie ich prawa do zachowku, a nie odsunięcie ich w ogóle od dziedziczenia (zapis w nawiasie odnoszący się do zachowku).

W ocenie Sądu Okręgowego zapis ten należy tłumaczyć w ten sposób, że spadkobiercy ustawowi powołani do spadku z mocy ustawy, których dotyczy oświadczenie o wydziedziczeniu, nie zostali pozbawieni prawa dziedziczenia spadku po E. M., a jedynie uprawnienia do zachowku. Zgodnie bowiem z art. 948 k.c. testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy. Jeżeli testament może być tłumaczony rozmaicie, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść. Dlatego Sąd Okręgowy przyjął, że testamentem z dnia 2 marca 2012r. spadkodawca pozbawił wskazanych spadkobierców ustawowych prawa do zachowku, natomiast nie wyłączył ich od dziedziczenia.

W konsekwencji zaskarżone postanowienia należało zmienić i stwierdzić, zgodnie z art. 931 § 1 k.c., że spadek po E. M. na podstawie ustawy nabyły żona T. F. oraz córki H. K. i W. P. po 1/3 części każda z nich.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.c. orzekł, jak w postanowieniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., nie znajdując podstawy do odstąpienia od zasady orzekania o kosztach w postępowaniu nieprocesowym.